

اثر حلقه‌ای

پژواک خودکم‌بینی
در سرنوشت جمعیقادر باستانی‌تبریزی
پژوهشگر علوم ارتباطات

در شبکه‌های اجتماعی، گویی ما ایرانیان در آینه‌ای کج، مدام تصویر تحقیرشده‌ای از خود را بازتاب می‌دهیم. ملتی که انگار در همه‌چیز کم می‌آورد؛ مردمی قریب‌کار، مدیرانی دزد، کارمندانی بی‌وجدان، کالایی بی‌کیفیت و فرهنگی بیمار. چنان این گزاره‌ها را تکرار کرده‌ایم که دیگر نه روایت اعتراض بلکه بدل به واقعیت زیسته‌مان شده‌اند. مانده تنها بیرون که از درون هم تحقیر می‌شویم و بساتکار این تحقیر، به آن خو گرفته‌ایم. «اثر حلقه‌ای» یعنی درست همین جا: وقتی روایت‌ها، آهسته اما پیوسته، هویت‌مان را از درون می‌فرسایند و ما بی‌آنکه بدانیم، همان می‌شویم که از ما گفته‌اند. «اثر حلقه‌ای» به این معناست که انسان‌ها، خواه آگاهانه و خواه ناخودآگاه، به تدریج به بازتابی از تصویری بدل می‌شوند که جامعه از آن‌ها ارائه می‌دهد. اگر فرد یا گروهی، مکرراً با گزاره‌هایی چون «تو ناتوان» بی‌عرضه یا ناکارآمدی مواجه‌شود، چهبسا در گذر زمان، این روایت تحمیل شده به واقعیتی درونی بدل شود. برعکس، هنگامی که پیام‌های تقویت‌کننده‌ای چون «تو توانمندی، می‌توانی تغییر بیافرینی» دریافت کند، باور به امکان کنشگری شکل می‌گیرد و لایند واقعیت فردی یا جمعی هم می‌تواند متحول شود. در این چارچوب، «خودتحقیری ملی» یا «خودکم‌بینی جمعی»، نه صرفاً نوعی احساس، بلکه پدیده‌ای زبانی و رفتاری است که از لایه‌های گوناگون فرهنگ عامه ما ریشه دوانده است. عباراتی نظیر «اینجا ایران است دیگر»، «فقط در ایران چنین اتفاقی می‌افتد»، یا «ایرانی بازی درآورن»، دیگر نه شگفت‌انگیز که عادی و حتی بخشی از زبان روزمره شده‌اند. اما آنچه اهمیت دارد این است که این جملات صرفاً نوعی گلایه یا طنز نیستند، بلکه حامل نوعی روایت خودکاهنده‌اند که در اثر تکرار، به الگویی هویتی بدل می‌شوند. پیش‌زمینه این خودتحقیر، اغلب در ناکامی‌های تاریخی و جمعی ما ریشه دارد: در تجربه‌هایی که مردم برای بهبود شرایط اجتماعی خود تلاش کردند اما نتیجه‌ای معکوس گرفتند؛ در جنبش‌هایی که به امید اصلاح‌پراشیدند، اما به بی‌سرنجامی و شکست انجامیدند. این شکست‌ها، اگرچه بخشی از تاریخ بسیاری از ملت‌هاست، در ایران بدل به حافظه‌ای جمعی شده که احساس بی‌اثر بودن، ناامیدی و بی‌پناهی را تشدید کرده است. بدین ترتیب نسل‌های بعد، پیش از آن که فرصت تجربه کنشگری بیابند، با این روایت مواجه می‌شوند که ما ملتی ضعیف و بی‌مقداریم و چنین روایتی، در طول زمان، همان اثر حلقه‌ای را پدید می‌آورد که فیلسوفی چون ایان هکینگ درباره‌اش هشدار می‌دهد: «تبدیل روایت‌های مسلط به واقعیت‌های روانی و اجتماعی، اثر حلقه‌ای را می‌توان در نسل جوان به‌خوبی دید. بسیاری از نوجوان‌ها و جوان‌ها در فضایی رشد می‌کنند که مدام به آن‌ها آلاء می‌شود: «تو کاری از دستت بر نمی‌آید»، «همه‌چیز از قبل تعیین شده است» و «صداقت به جایی نمی‌رسد». نتیجه چیست؟ نسلی که در ظاهر بی تفاوت است، اما درونش پر از خشم، غصه و ناامیدی ست. نه به این دلیل که ذاتاً چنین‌اند، بلکه چون چنین دیده شده‌اند و به تدریج خود را با آن هماهنگ کرده‌اند. یا به کارمندان نظام اداری نگاه کنید. سال‌هاست که کارمند دولت را مترادف با بی‌انگیزگی، کاغذبازی و تن‌پروری می‌دانیم. اما کمتر کسی می‌پرسد این وضعیت چطور ساخته شده است. شاید چون بارها به این آدم‌ها گفته‌ایم: «تو کار نمی‌کنی»، «تو فقط حقوق می‌گیری» و «تو اهل تغییر نیستی». آن‌ها هم به تدریج، تبدیل به همان تصویری شده‌اند که از آن‌ها ساخته‌ایم. اثر حلقه‌ای همین است، رفتاری که شاید ابتدا تقلید باشد، کم‌کم به باور و بعد به عادت بدل می‌شود. در مقابل، هر جا که امید، اعتماد و نگاه مثبت حاکم بوده، نتایج متفاوتی دیده‌ایم. کافی است سری به کسب‌وکارهای نوپا، استارت‌آپ‌ها محافل فرهنگی مستقل بزنید. جوانانی را خواهید دید که چون کسی به آن‌ها باور داشته، خودشان هم خودشان را باور کرده‌اند. چون تصویر موفق از آن‌ها ساخته شده، به‌سوی موفقیت رفته‌اند. اگر جامعه‌ای پیوسته به خود بگویند که ناتوان است، اگر زبانش آن‌کده از تحقیر خویشتن باشد، اگر کودک امروز از زبان بزرگ‌ها بشنود که «در این کشور نمی‌شود کاری کرد»، آن‌گاه نمی‌توان انتظار داشت که فردا، نسلی بالنده، امیدوار و اهل تغییر از دل این خاک برخیزد. اثر حلقه‌ای، تنها یک مفهوم فلسفی یا روان‌شناختی نیست؛ این اثر، سرنوشت‌ساز است. ما آن‌گونه می‌شویم که درباره خود می‌اندیشیم و سخن می‌گوییم. راه‌هایی نیز، از دل همین چرخه آغاز می‌شود: از بازگشت صادقانه به خود. شاید هنوز دیر نشده باشد که زنجیر این حلقه را بگسلیم و از آن، داستانی شایسته‌تر برای خودسوزن‌مان بینوسیم.

۱۶ ساعت

24 HOURS

hammihanmedia@gmail.com
@Hammihanonline

• صاحب امتیاز و مدیرمسئول: غلامحسین کرباسچی
• مشاوران: عباس عیدی و احمد زیدآبادی
• سردبیر: محمدجواد روح • معاون سردبیر: مهرداد خدیر • دبیر آنلاین: شبنم رحمتی
• دبیران گروه‌ها: فرزانه طهرانی (اقتصاد) • آرمن منتظری (دیپلماسی و بین‌الملل)
• علی ورامینی (رسانه و فرهنگ) • سمیه متقی (سیاست) • الناز محمدی (جامعه) • آرش خاموشی (عکس)
• مدیر اداری و آگهی‌ها: شاهرخ حیدری
• مدیر هنری: مهدی قربانی تبار
• هادی حیدری (طرح و کاریکاتور) • حروفچینی و ویراستاری: شهرام هادی

• تلفن روابط عمومی: ۸۸۷۴۹۳۰۰ • تحریریه: ۸۸۷۳۵۲۰۷ • آگهی‌ها: ۸۸۷۳۵۲۰۷ • نشانی: خیابان شهید بهشتی، خیابان پاکستان، کوچه دوازدهم، پلاک ۱۸
• لیتوگرافی و چاپ: هم‌میهن • تلفن چاپخانه: ۰۲۱۴۶۸۲۱۱۱۴ • توزیع: نشر گستر امروز نوین • تلفن: ۰۲۱-۶۱۹۳۳۰۰۰

تکس‌ها: Getty Images

بحران زده‌ها به دنبال پایانی خوش

بررسی فینال لیگ اروپا با تقابل حساس منچستر یونایتد و تاتنهام

▼ تاتنهام گلزن‌تر از یونایتد

دست بالاتر برای مسابقه فینال قطعا با تاتنهام است که موفق شده در دیدار رفت و برگشت از سد یونایتد بگذرد. همین دو برد باعث شد تاتنهام الان جزو کاندیداهای سقوط به لیگ دسته پایین‌تر نباشد. همچنین تاتنهام در دیدار اتحادیه نیز از سد شاگردان آموریم گذشته و با سه برد در یک فصل، می‌خواهد در دیدار پایانی لیگ اروپا پوکر کند. آنها هر چند در جدول لیگ برتر یک رده پایین‌تر از منچستر یونایتد هستند، ولی خط آتش بهتری دارند و ۲۱ گل بیشتر زده‌اند. برتفورد تنها تیم خارج از محدوده، شش تیم بالای جدول لیگ برتر است که بیشتر از تاتنهام (۶۳) گل زده. تاتنهام اما در خط دفاعی در لیگ برتر ۶۱ گل خورده در حالی که یونایتد ۵۴ گل خورده دارد. آنچه پست‌کوگلو را امیدوارتر می‌کند، نمایش کم‌نظیر سون مقابل استون ویلاست. البته سون کراهی، دوفینال قبلی با تاتنهام را باخته اما تجربه‌ای که دارد، می‌خواهد این بار جبران مافات کند.

پست‌کوگلو درباره سون گفت: «او آماده و در دسترس است. او احساس می‌کند که به ریتیم بازی نزدیک می‌شود.»

یونایتد مقابل جلسی فقط یک ضربه به چارچوب داشت، ولی راسموس هولوند باز هم نتوانست در گلزنی موفق باشد. مهاجم دانمارکی در ۱۵ بازی اخیرش فقط سه گل زده است. روی کین، کاپیتان پیشین یونایتد گفت: «آنها مشکلی اساسی دارند، آنها مهاجمی ندارند. هولوند شبیه یک بازیکن جوان از آکادمی است. او به اندازه کافی خوب نیست تا مهاجم اصلی تیم باشد.»

▼ مصدومیت‌ها بالای جان دو تیم

آموریم سعی کرد تا حدودی نفراتی از ترکیب اصلی را در هفته اخیر لیگ برتر به زمین بفرستد که همین امر، نگرانی‌های بسیاری را در پی داشت اما تلفات نداشت. در عوض تعویض پایه‌سار در نیمه اول بازی مقابل ویلا تاتنهام را نگران کرد، هر چند پست‌کوگلو گفت که خروج او از زمین پیشگیرانه بوده است. اسپرز که پیش از این دیان کولوسفسکی و جیمز مدیسون را برای فینال از دست داده، به مصدوم جدیدی نیاز ندارد.

البته مصدومیت‌ها عامل اصلی ناکامی دو تیم نبوده‌اند و طبعاً بارماترهای مختلف و متفاوتی دخیل بوده است. براساس آمار، تاتنهام از نظر مصدومیت در فصل جاری لیگ برتر، در رده سوم و یونایتد در رده پنجم است. بازیکنان تاتنهام در مجموع ۲۸ مصدومیت مجزا را تجربه کرده‌اند که به معنی ۱۴۱۴ روز غیبت بوده و در هر دو مورد، در رده سوم لیگ برتر قرار دارند. بازیکنان یونایتد ۳۰ بار مصدوم شده‌اند که این تیم را در رتبه هفتم قرار می‌دهد. آنها بابت مصدومیت ۱۲۲۹ روز غایب بوده‌اند و از این نظر در رده پنجم هستند. چرا می‌گوییم مصدومیت‌ها نمی‌تواند دلیل اصلی ناکامی یک تیم در لیگ برتر باشد؟ چون تیمی مثل برایتون با وجود مصدومیت‌های وحشتناک بازیکنانش، توانسته خودش را در جمع ۱۰ تیم برتر لیگ انگلیس قرار دهد.

▼ ستاره‌های تأثیرگذار

دیگر هری کین در تاتنهام نیست که هواداران این تیم بگویند، یک بازیکن بین‌المللی در ترکیب خود دارند. یونایتد یک‌بار با مورینیو به عنوان قهرمانی در لیگ اروپا رسید اما عیش آنها همچنان برای موفقیت در این جام زیاد است. روی کین در جدیدترین گفت‌وگوی خود در خصوص فینال اروپا گفته است: «شما همچنان باید شانس برد یونایتد را بیشتر بدانید. فکر می‌کنم سابقه تاریخی، عامل مؤثری است. دو تیم از نظر عملکردشان در لیگ برتر تفاوت زیادی ندارند و هر دو ناامیدکننده بوده‌اند، ولی سابقه یونایتد در فینال‌ها و شناخت‌شان از بازی‌های بزرگ، می‌تواند تعیین‌کننده باشد.» نظر جیمی ردنپ، هافبک سابق تاتنهام متفاوت است و تفاوتی بین شانس برد دو تیم نمی‌بیند: «احساس می‌کنم که این بازی ۵۰-۵۰ باشد. این فرصتی برای تاتنهام است که روایت تاریخی را تغییر بدهد. آن‌می‌تواند مهمترین تصمیم عمر دانیل لوی (رئیس باشگاه) باشد. آنها در لیگ برتر قانع‌بار بوده‌اند، ولی فتح اولین جام، اخراج این مربی را دشوار می‌کند. او در صورت فتح لیگ اروپا به یک قهرمان تبدیل خواهد شد.»

کنایه‌آمیز اینکه، دو تیم بحران زده در لیگ برتر امسال می‌توانند با قهرمانی در لیگ اروپا، فصل بعد را در بالاترین سطح فوتبال اروپا حضور داشته باشند و سود خوبی از پاداش‌های یوفا به جیب بزنند.

سپهر خرمی

گزارشگر ورزشی هم‌میهن

یکی از کابوس‌وارترین فصول فوتبالی منچستر یونایتد و تاتنهام، دو تیمی که رتبه‌های شانزدهم و هفدهم لیگ برتر انگلیس را در اختیار دارند. می‌تواند با پایان خوشی همراه باشد؛ دو تیمی که به فینال لیگ اروپا رسیده‌اند و هر کدام در صورت قهرمانی به لیگ قهرمانان فصل بعد می‌رسند. آموریم رفتاری زمانی به یونایتد آمد که این تیم رتبه دهم را در اختیار داشت ولی با باخت‌های پیاپی به رتبه شانزدهم سقوط کرد، اما یونایتد در لیگ اروپا دل‌هواداران را به دست آورد. از سوی دیگر آنگه پست‌کوگلو، سرمربی تاتنهام نیز قول داده بود در سال دوم مربیگری‌اش قطعا یک جام قهرمانی را کسب می‌کند. در این گزارش قصد داریم عملکرد دو تیم را طی یک فصل فوتبالی بررسی کنیم.

▼ وعده مالکان باشگاه یونایتد

یونایتد و تاتنهام برای اینکه فصل وحشتناک خود را به خوشی پایان دهند، هر طور شده قصد دارند قهرمانی در لیگ اروپا را کسب کنند. هر دو تیم جمعه‌شب بازی‌شان در لیگ برتر را با ختند و در آستانه سفر به بیلبائو این اتفاق امیدوارکننده‌ای نیست. منچستر یونایتد مقابل جلسی، هجدهمین باخت فصل را تجربه کرد و تاتنهام مقابل استون ویلا، برای بیست و یکمین بار مغلوب شد. مالکان باشگاه یونایتد می‌گویند، در صورت قهرمانی این تیم در لیگ اروپا و حضور در لیگ قهرمانان فصل بعدی، بودجه قابل توجهی را به تیم تزریق می‌کنند تا تیم خوبی توسط آموریم بسته شود.

▼ تمرکز روی اروپا

تاتنهام با شکست جمعه‌شب، برای بیست و پنجمین بار در تمامی رقابت‌ها شکست خورد اما آنها در لیگ اروپا می‌خواهند طلسم این ناکامی را از بین ببرند. ۱۸ شکست منچستر یونایتد در لیگ برتر هم به معنی بیشترین آمار باخت از فصل ۷۴-۱۹۷۳ تا به حال است؛ سالی که با سقوط به رده پایین‌تر به پایان رسید. براساس آنچه سایت بی‌بی‌سی گفته، یونایتد همچنین رکورد هشت بازی متوالی بدون برد (دو تساوی و شش باخت) را ثبت کرد، این تیم آخرین بار بین دسامبر ۱۹۸۹ تا فوریه ۱۹۹۰، یازده بازی متوالی بدون برد را تجربه کرده بود. تاتنهام فقط یک بازی از ۱۱ بازی اخیرش در لیگ برتر را برده (دو تساوی و هشت شکست) که آن هم برد سه بر یک مقابل تیم سقوط کرده ساوتهمپتون در ماه آوریل بوده است. آنها همچنین در ۱۲ بازی اخیرشان در لیگ برتر، حداقل یک گل خورده‌اند، طولانی‌ترین روند بدون گلین شش تیم این ۱۷ بازی است که بین ماه اوت و دسامبر سال ۲۰۱۰ رخ داد. نقطه مثبت دو تیم در نتایج اروپایی‌شان خلاصه می‌شود که نقطه مقابل عملکرد داخلی آنهاست. آن‌ها در پنج بازی خارج از خانه‌شان در لیگ اروپا، بدون شکست بوده‌اند که چهار بازی با برد تمام شد و راه صعود به فینال را هموار کرد.

▼ آماده‌سازی متضاد برای فینال

آنچه مشخص است، اینکه مربیان یونایتد و تاتنهام در دیدار اخیرشان در لیگ برتر، با تیم دوم به زمین رفتند تا بازیکنی از ترکیب اصلی مصدوم نشود. پست‌کوگلو ترجیح داد به تعداد زیادی از بازیکنان اصلی‌اش استراحت بدهد. کینسکی به جای ویکارو، درون دروازه ایستاد و دومینیک سولانکه، برنان جانسون، ریچارد لیسون و پدرو پورو، روی نیمکت نشستند. از سوی دیگر آموریم که به تعدادی از بازیکنان اصلی از جمله آندره اوانا در شکست دو بر صفر مقابل وست‌هم استراحت داده بود، تصمیم مهمی را اتخاذ کرد و به برخی اصلی‌ها استراحت داد ولی به پنج بازیکن قابل پیش‌بینی در ترکیب فینال، بازی داد تا برخی بازیکن‌ها از شرایط مسابقه خارج نشوند. سرمربی منچستر یونایتد عقیده دارد که بهتر است بازیکنان اصلی، پیش از فینال در شرایط مسابقه باشند: «بین دو بازی، پنج روز فاصله وجود دارد و ما می‌توانیم استراحت کنیم. پنج روز زمان کافی برای آماده‌شدن تا فینال است؛ دو روز بازیابی و دو روز آماده‌سازی. حضور در فینال فشار مضاعفی دارد، ولی ما با آن به خوبی کنار آمده‌ایم.»

چهره

آغاز به کار مرد طنزپرداز

۱۰۲ سال پیش در ۳۰ اردیبهشت‌ماه، اولین شماره هفته‌نامه فکاهی سیاسی «توفیق» منتشر شد. مجله‌ای که نیم‌قرن با فراز و فرود فراوان به چاپ رسید و همیشه منتقد وضع سیاسی و اجتماعی موجود در کشور بود. حسین توفیق که از کودکی قریحه شعر و طنز داشت، پس از طبع از مایه در نشریات دیگر، سال ۱۳۰۲ و قبل از انحلال سلسله قاجار شروع به انتشار مجله «توفیق» کرد. این مجله طی سال‌ها، بارها توقیف شد و حتی در برهه‌هایی مانند سال‌های ۱۳۱۱ تا ۱۳۱۷، به شکل ادبی درآمد و از شدت نقد طنزگونه‌اش خارج شد. در دهه ۴۰ هم به دلیل انتقادات تند از دولت و نمایندگان مجلس، بارها از سوی نخست‌وزیران ایران تهدید می‌شد. حسین توفیق پس از مرگ‌اش، میراث‌اش را به فرزندانش سپرد و این مجله تا ۱۳۵۰ با همه فشارها منتشر شد. توفیق و مجله‌اش، شروع‌کننده راهی بودند که در ادامه مسیر، چهره‌های مهمی مثل ابولقاسم حالت، کیومرث صابری، احمد عربانی، کامبیز درمیخش و... در آن رشد کرده و به انتقاد طنزگونه پرداختند.

کتابخانه

واکاوی برنامه‌های توسعه

کتاب «تاریخ‌نگاری اقتصاد ایران در شش دهه» (۱۴۰۰-۱۳۴۰) به قلم عباس شاکری در ۵۴۴ صفحه و با قیمت ۷۸۰ هزار تومان توسط نشر نی منتشر شد. نویسنده کتاب حاضر، اقتصاد ایران را از منظر متغیرهای کلان شش دهه اخیر تاریخ‌نگاری کرده، برنامه‌های توسعه اجراشده در این دوره را واکاوی و ارزیابی نموده و ماهیت آن‌ها و نحوه ریل‌گذاری‌شان و علل موفقیت یا ناکامی‌شان را توضیح داده است. همچنین با بررسی روند متغیرهای مثل رشد، نقدینگی، تورم و نرخ ارز، تا حد قابل ملاحظه‌ای علل افت و خیز یا بی‌ثباتی و پریش‌های آن‌ها را بررسی کرده است. مؤلف بر آن بوده که

تاریخ‌نگاری اقتصاد
ایران در شش دهه
نویسنده:
عباس شاکری
انتشارات: نی

موضوعات و بحث‌ها مبتنی بر نظریات پایه اقتصادی باشد و به همین دلیل در همه فصول نشان داده است که ضعف‌های نظری و علمی برنامه‌ها و سیاست‌های اجراشده از نواقص جنبه‌های دیگر آن‌ها کمتر نیست. به باور او، مسائل و مشکلات کشور ارتباط چندانی به دیدگاه مکاتب اقتصادی و حتی مجادلات میان تفکرات چپ و راست ندارد. این کتاب می‌تواند مورد توجه علاقمندان به توسعه اقتصادی و برنامه‌ریزی قرار گیرد.

تاریخ

اعلام کشف ویروس HIV

در دهه ۱۹۲۰ و در جمهوری دموکراتیک کنگو، HIV از طریق شامپانزه‌ها به انسان منتقل شد. احتمالاً این اتفاق به واسطه شکار و خوردن گوشت شامپانزه‌هایی که آلوده به ویروس نقص ایمنی میمونی یا SIV بودند، اتفاق افتاد. با این همه تا کشف این ویروس در سال ۱۹۸۲ و اعلام رسمی این کشف در نشریه هفتگی science در ۲۰ مه همان سال، بیش از شش دهه فاصله زمانی وجود دارد. در این روز با انتشار پژوهش‌های جداگانه به رهبری رابرت گالو و لوک مونتانیه مشخص شد که یک ویروس جدید، بیمارار مبتلا به ایدز را آلوده کرده است. در این میان اختلاف‌هایی نیز درباره اینکه کدام گروه زودتر به این کشف دست یافته‌اند، در گرفت اما گالو و مونتانیه در سال ۲۰۰۲ موافقت کردند که تیم مونتانیه ابتدا ویروس را کشف کرده است، اما این گالو بود که زودتر نقش آن در ایجاد ایدز را نشان داد. در سال ۲۰۰۸ لوک مونتانیه به همراه فرانسواز باره سینوسی، برای پژوهش در زمینه شناسایی این ویروس نقص ایمنی انسانی، برنده جایزه نوبل فیزیولوژی شد.